

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції*

**«ЛІДЕРСТВО І ОБДАРОВАНІСТЬ:
СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС
І ОСВІТНЯ ПРАКТИКА»**

14–19 лютого 2024 року

Київ
2024

Л55 **Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика** : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 14–19 лютого 2024 року). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. – 1014 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика», у яких розкриті питання актуальних наукових і практичних проблем формування та розвитку лідерського потенціалу обдарованої особистості.

Тематика публікацій:

- Лідерство й елітарність в умовах війни
- Лідерство природне і виховуване: у чому колізія
- Лідерство істинне і деструктивне: причини, форми, прояви
- Виховання лідерських якостей обдарованих учнів
  - Інтелектуальна обдарованість і лідерство
  - Олімпіадний і манівський рух у формуванні лідерства

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

ЗМІСТ

МОТИВАЦІЙНІ ПРОМОВИ	11
<i>Кремень Василь Григорович</i>	11
<i>Довгий Станіслав Олексійович</i>	13
<i>Малиношевський Руслан Васильович</i>	14
Частина І. ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ	15
Артьомова Т. І. Лідерство як складова інституту наукового управління.....	15
Біляєва С. О. Соціально-історичні причини формування деструктивного лідерства та його прояви: ретроспектива і сучасність.....	22
Бойченко М. І. Лідерство як відповідь на виклики соціальної критики: демократія в умовах війни.....	29
Ільїн В. В. Від еліти до лідерства – вимога часу.....	35
Казаннікова О. В., Скляренко А. В., Туманян Т. С. Лідерство і обдарованість в умовах ліцейної освіти.....	40
Кармазіна М. С. Лідерство в час війни: Олена Зеленська.....	48
Киричук В. О. Виявлення лідерів серед однокласників методом координатно-соціограмного аналізу класного колективу.....	57
Крилова С.А. Продуктивність жіночого лідерства: краса вчинків і відносин.....	64
Ліпін М. В. Групове лідерство в освіті.....	70
Міхно О. П. Августин Волошин (1874–1945): від шкільного вчителя до національного лідера (до 150-річчя з дня народження педагога, громадсько-політичного діяча, президента Карпатської України, Героя України).....	73
Отич О. М. Лідерство і життєва успішність особистості.....	79
Потульницький В. А. Гетьман Павло Скоропадський як очільник і лідер українського консервативного руху на трьох континентах у міжвоєнну добу.....	84
Присяжнюк Ю. П., Присяжнюк В. П. Формування лідерських якостей учнів у контексті олімпіадного й манівського рухів.....	93
Романюк І. М., Гінетова Т. Л. Обдарованість і лідерство учнів: реалії життя.....	97
Семенова А. В., Семенишин М. О. Своєрідність структури управлінської компетентності сучасного керівника-лідера як ціннісна основа підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні.....	101
Сидорчук Т. М. Омелян Пріцак – провідний представник і лідер української зарубіжної науки другої половини ХХ століття.....	105
Черкашин А. І. Вплив лідерських якостей на подолання особистістю психологічної травми.....	115
Чижевський Б. Г. Параметри обдарованої особистості лідера.....	118

Частина II. ДОПОВІДІ СЕКЦІЙНИХ ЗАСІДАНЬ	128
Андрійцьо-Рузаєва А. Ю., Коваль Р. О. Феномен лідерства в умовах воєнного стану.....	128
Бабенко І. В. Аспекти розвитку лідерства та елітарності в умовах війни.....	137
Басюк Н. А. Емоційний інтелект і педагогічне лідерство вчителя початкової школи.....	148
Бездушна І. В. Як відкрити потенціал лідерства у підлітка під час війни	156
Безрук К. О. Розвиток умінь комунікативного лідерства учнів у закладі позашкільної освіти в контексті формування життєвої успішності.....	159
Бершадська О. В. Розвиток лідерських якостей через особливості емоційно-вольової сфери юних спортсменів.....	164
Білокінь К. О., Нарівська У. С., Совайло А. Н. Leadership: scientific discourse and educational practice	172
Бондар О. М. Квест як одна з форм роботи соціального педагога з розвитку психологічної компетентності для розвитку лідерських якостей.....	178
Бондар Т. О. Розвиток когнітивних і емоційних навичок: освітнє лідерство в часи невизначеності.....	184
Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Емоційний інтелект лідера в контексті педагогічної діяльності.....	188
Бондаренко О. І. Лідерство в системі розвитку особистісного потенціалу.....	196
Бондарчук А. О. Учніське самоврядування як засіб формування майбутніх лідерів: досвід минулого та сьогодення.....	198
Босак І. В., Босак Л. О. Обдарованість і лідерство	203
Ваганова Н. А. Творче мислення і лідерський потенціал: взаємозв'язок та особливості проявів у дітей	207
Васильєв Є. В. Капелан – духовний лідер. Діяльність військових капеланів щодо психологічної підтримки воїнів збройних сил України у 2014–2023 роках: основні напрями та виклики.....	218
Васильєва С. А. Лідерство педагогів закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану	228
Ващук О. В. Виховання лідерських якостей обдарованих учнів шляхом залучення до науково-дослідницької діяльності в МАН України	232
Винничук Р. О. Адаптування типології лідерства для програми розвитку лідерських якостей школярів і студентів.....	237
Вітомський Ю. Л., Бондаренко С. Ю. Стійкість та адаптивність військових лідерів в умовах високого рівня стресу	242
Войтенко О. О., Рикунова Н. С., Летенко О. О. Розвиток лідерських якостей здобувачів освіти засобами залучення до творчих конкурсів еколого-натуралістичного спрямування.....	250

Воронцова Е. В. Психолого-педагогічний супровід розвитку лідерських якостей обдарованих підлітків.....	257
Гавриляк Г. Б. Інновації та творчість як інструменти формування лідерських якостей та розвитку обдарованості учня	264
Гайда В. Я. Роль учителя у формуванні лідерських якостей обдарованих учнів засобами STEM.....	270
Гарань Н. С., Li Chenxi, Liang Miaofeng. Formation of leadership qualities of future teachers by means of media resources	277
Герасимова Т. І., Годованюк А. В. Формування лідерських якостей майбутніх фахівців як одне з важливих завдань у виховному процесі вищої школи	280
Голя Г. М., Хомярчук А. П. Формування лідерських якостей майбутніх педагогів у позанавчальній діяльності.....	288
Гонтар Д. А. Розвиток лідерських якостей обдарованої особистості в умовах збагаченого освітнього середовища (з досвіду профільного навчання історії та правознавства)	292
Горбань Л. В. Коучинг у педагогічному супроводі наукової освіти обдарованих учнів: підвищення ефективності та розвиток потенціалу	297
Грицюк С. П. Виховання лідерських якостей – інвестиції в розвиток особистості.....	305
Грушковська Л. В. Ефективне формування лідерства в освітній діяльності	315
Гуляк У. М. Мотиваційні стратегії лідера в бойових умовах	320
Гуманська Н. В. Лідерство та обдарованість	325
Даниленко В. М. Академічна доброчесність, лідерство і національна безпека ...	327
Дериведмідь А. І. Подолання травм дітей під час війни в логомайстерні і проблема лідерства.....	330
Дериведмідь М. Г. Розвиток комунікативних навичок через МАН: ключовий компонент успішного лідерства учнів	334
Діордій К. В. Інтелектуальні лідери як необхідність сьогодення	337
Добровольський І. А. Формування лідерських якостей у обдарованих дітей	342
Довга М. І., Шаповалов Є. Б., Шаповалов В. Б. Розвиток учнівського лідерства в процесі підготовки та участі в конкурсі-захисті Малої академії наук України.....	346
Дорожко І. І., Малихіна О. Є., Туріщева Л. В. Soft skills: лідерські якості в моделях життєтворчості особистості.....	352
Драбинюк С. Ю. Значення полімовного театру в розвитку Soft skills обдарованих дітей.....	356
Дуб М. М. Розвиток творчих здібностей дитини в умовах НУШ	363
Дячук А. О. Розвиток лідерського потенціалу на уроках англійської мови	366
Єна А. С. Особливості лідерського потенціалу сучасної студентської молоді....	373

Єськова А. М. Формування креативних здібностей – основа підготовки фахівців	377
Жмай О. В. The importance of leadership's development in the 21 st Century	388
Загоруйко Н. М. Формування у студентської молоді якостей лідера засобами національно-патріотичної думки та літературного слова	392
Заюков І. В. Лідерство в системі освіти як чинник розвитку людського капіталу для відновлення України	398
Зінченко В. В. Трансформаційні моделі педагогіки в контексті виховання лідерських якостей особистості	406
Золотаренко Т. О. Концепція лідерства крізь призму громадянської освіти в Королівстві Норвегія	411
Іванченко В. С. Виховання лідерських якостей у дошкільному віці	414
Калініченко З. Д. Концепція лідерства в освіті: формування лідерських якостей засобами неформальної освіти	421
Каряка С. М. Волонтерський рух як новий прояв лідерства в умовах війни	431
Квашук О. В. Лідерство як екзистенціал буття сучасної людини	435
Кіндратець О. М. Лідерство в умовах глобальних політичних викликів	442
Климюк К. С., Боровець Н. Ю. Вдосконалення експериментального складника предметної компетентності з фізики та розвиток лідерських якостей в учнів загальної середньої освіти через участь у написанні науково-дослідницьких робіт МАН України	448
Ключкова Ю. В. Індивідуальні особливості обдарованих учнів та їхній вплив на розвиток лідерських навичок	453
Коваленко А. В. Розвиток лідерських якостей у військових командирів під час воєнного стану	458
Ковальчук Г. О. Психологічні чинники лідерського потенціалу молоді для професійної самореалізації в умовах війни	464
Ковальчук Н. А. Лідерський сегмент у структурі інтелекту обдарованої особистості	471
Колісник М. В., Чеберяк Л. І. Формування інтелектуально-лідерської компетентності обдарованих дітей в умовах інноваційного освітнього середовища в ОЗ «Хорольська гімназія»	473
Комар А. О., Абасалієва О. М. Особливості розвитку лідерських якостей	478
Корнієнко А. В. Формування лідерських якостей особистості учня у закладах позашкільної освіти	482
Косолап О. О. Формування лідерських якостей обдарованих учнів як актуальна проблема сучасної освіти	488
Котляр А. А., Нижник Т. О. Стратегії виховання лідерських якостей у обдарованих учнів	498
Коц А. А., Кучерявенко М. Д., Нікітіна І. П. Leaders in wartime: challenges and perspectives	506

Красницька О. В. Наукова команда: від думки до результату.....	513
Краснощок І. П. Розвиток лідерського потенціалу старшокласників в умовах освітнього середовища закладів МАН України.....	516
Кремінський Б. Г., Мистюк С. П., Вернидуб О. М. Прагнення до лідерства як мотиватор розвитку здібностей	523
Кропочева Н. М. Інформаційне забезпечення наукових досліджень із розвитку обдарованості: нормативно-правовий і організаційно-структурний компоненти.....	531
Кулалаєва Н. В. Модель формування лідерських компетентностей у студентів закладів вищої освіти.....	537
Кучеренко Н. В. Формування лідерських якостей у старшокласників	545
Латиш Н. М. Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку ...	550
Лебедик Л. В. Підготовка майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до виховання лідерських якостей обдарованих дітей із використанням технологій інтенсивного навчання.....	555
Левицька А. І. Адаптивне лідерство: стратегії для успішного функціонування в кризових середовищах	566
Левінець Н. В. Прояв лідерських якостей у обдарованих дітей дошкільного віку в умовах цифрового середовища.....	573
Лиман Р. М., Білошицький В. В. Лідерська компетентність як провідна складова військово-професійної компетентності сучасного офіцера	578
Лисиця В. В., Конопля А. І. Soft skills як інструмент виховання лідерських якостей у дітей старшого дошкільного віку.....	587
Лихман О.В. Виховання лідерських якостей засобами зразкового геолого- краєзнавчого музею	590
Ложенко К. В. Лідерство через гру: практичний підхід до розвитку Soft skills через настільні ігри.....	593
Люк О. В., Майбородіна Н. В., Герасименко В. П. Математична обдарованість і лідерство.....	596
Майдан А. Г. Методи і шляхи формування лідерських якостей у сучасної молоді.....	606
Макогончук Н. В. Принципи управління лідерів.....	612
Мацука В. М. Світові тренди в лідерстві	615
Михайліченко М. В. Лідерська компетентність керівника закладу освіти: сучасні виклики та завдання.....	620
Моляко В. О. Сучасні домінуючі проблеми обдарованості.....	625
Монастирська О. В. Формування професійної мобільності майбутніх педагогів.....	633
Мороз Т. О. Олімпіадний рух: ключовий інгредієнт для формування лідерських компетентностей	638

Нагалеvська Н. В. Гурткова робота в коледжі як один з ефективних чинників формування лідерських якостей студентів	642
Нестерук-Володимирець О. В. Розвиток творчих і лідерських здібностей та соціалізація вихованців із особливими освітніми потребами в сучасному мультипрофільному закладі позашкільної освіти	654
Нікішина К. І. Розвиток інтелектуальної обдарованості і лідерства учнів на уроках інформатики	660
Ноздрачова О. Г. Колізія природного й виховуваного лідерства в особистості лідера.....	662
Носенко В. М., Носенко О. М. Командна робота та лідерство анестезіологів та акушерів під час навчального тренінгу з лікування невідкладних станів в акушерстві.....	665
Облап П. В. Політичне лідерство та революція	668
Омельчук О. А., Пушняк О. А. Виховання лідерських якостей учнівської молоді на уроках гуманітарного циклу в умовах воєнного стану	676
Павлик Н. В., Никифоров С. Л. Егоцентризм як морально викривлена форма лідерства.....	682
Пахолік Н. М. Лідерство в умовах війни: стратегії виховання лідерських якостей у обдарованих учнів.....	689
Пахомов І. В. Розвиток лідерських якостей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти під час участі в тренінговій програмі формування моральних цінностей	693
Петренко С. М., Мехед Д. Б., Мехед О. Б. Олімпіадний і манівський рух як засіб формування лідерських якостей обдарованих учнів.....	701
Петренко Т. В. Розвиток мотивації до лідерства у підлітків в умовах сьогодення	707
Писанчин О. Ф. Розвиток лідерських здібностей учнів на уроках зарубіжної літератури	710
Пірожнікова Н. І. Виховання лідерських якостей у закладі позашкільної освіти	715
Поліщук Л. А. Особливості формування лідерських якостей учнів початкових класів в освітній системі НУШ.....	719
Пономаренко Ю. В. Виховання лідерських якостей особистості в інтелектуально обдарованих учнів на уроках математики.....	724
Постригач Н. О. Формування лідерських якостей вчителя Нової української школи в умовах воєнного стану.....	732
Потульніцький Г. В. Гетьманіч Григорій Орлик як провідний французький політик і дипломат середини XVIII століття	739
Пронь О. В. Розвиток лідерських якостей здобувачів освіти через участь у роботі МАН України	746
Ремньова А. Г. Виховання лідерських якостей у майбутніх учителів у процесі професійної підготовки	753

Рибчук О. О., Рибчук О. Г. Модель критичного мислення військового лідера в бойових умовах	759
Рогожина В. Ф. Роль Малої академії наук України в розвитку лідерських якостей вихованців позашкільних закладів освіти	765
Роєнко А. М., Павленко Т. О. Виховання лідерських якостей обдарованих учнів – запорука сталого розвитку українського суспільства	770
Рубанова С. Я. Як викладачу залишатися лідером для студентів покоління Z ...	780
Рудь Л. М. Духовні лідери сучасності	786
Русінова О. Ю. Розвиток здібностей обдарованої дитини	793
Сальнікова О. О. Лідерство як мова обдарованості	798
Салюк Н. В. Формування і розвиток лідерських якостей інтелектуально обдарованих дітей у Полтавській обласній Малій академії наук	806
Санкович М. В. Проектна технологія у вихованні лідера на уроках історії та громадянської освіти	810
Сватенкова Т. І. Розкриття лідерських якостей через розвиток психологічного потенціалу підлітків у рекреаційно-розвивальному середовищі	817
Сергієнко Т. І. Особливості формування персонального бренду політичного лідера.....	826
Сидорова О. В., Боровик В. В. Формування лідерських якостей у дітей дошкільного віку під час ігрової діяльності.....	830
Скиба А. Ю. Психологічний супровід обдарованих дітей у підготовці до захисту науково-дослідницьких робіт МАН України	836
Слюта А. М. Особливості формування рівня готовності здобувачів освіти до науково-дослідницької діяльності в процесі вивчення курсу за вибором «Основи науково-дослідницької роботи природничого циклу».....	841
Смоленко О. П. Сучасні підходи до організації роботи з обдарованими учнями в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.....	851
Соляник М. Г. Соціально-психологічні особливості обдарованої особистості....	862
Старенко В. М. Взаємозв'язок між лідерством та елітарністю	866
Стасюк В. В., Дикун В. Г., Кириченко А. В. Етапи становлення військової еліти. Офіцер як особливий лідер військової еліти.....	870
Столяренко М. І., Алексєєв А. О. Особливості формування лідерських якостей в обдарованих здобувачів освіти.....	875
Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В. Обдарованість, еліта, лідерство і проблема влади та керівництва.....	879
Стреліна Т. І., Черноусова Т. М., Юріна Ю. А. Виховання лідерських якостей обдарованих учнів на уроках української мови та літератури	884
Стрельников В. Ю. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників у закладі неперервної освіти на основі теорій інтенсивного навчання для забезпечення ними виховання лідерських якостей обдарованих учнів.....	893

Ткаченко Л. І. Шкільний хаб як простір розвитку лідерських якостей учнів.....	902
Ткачук Р. З. Формування лідерських якостей майбутнього інженера галузі електроніки.....	905
Туташинський В. І. Виховання лідерських якостей і реалізація творчого потенціалу особистості в процесі здобуття технологічної освіти	910
Феденко Д. О. Психологія лідера: якою має бути поведінка соціуму для взрощення лідера в ньому.....	912
Федорова М. І. Виховання лідерських якостей учнівської молоді. Робота з обдарованими вихованцями на гурткових заняттях	917
Филипович Л. О. Лідерський дар Ігоря Козловського як приклад для наслідування	927
Філіпович А. Ю., Дідух Р. О. Мотиви та прийоми поведінки негативного лідера.....	930
Філонова І. Б. Інтегровані уроки з англійської мови і STEAM як запорука розвитку лідерського та творчого потенціалу молодших школярів.....	937
Цурканова І. О. Роль жінок у політичному лідерстві: виклики, досягнення, міфи та стереотипи	947
Чайка Р. М. Складники суб'єктивного кар'єрного успіху в кар'єрній психології	953
Чиновата З. А. Особистісний розвиток обдарованої дитини як засіб формування її лідерських якостей	956
Чорноус Г. В. Інтелектуальна обдарованість як передумова формування лідерської компетентності випускника школи.....	962
Чоста Л. Я. Розвиток лідерського потенціалу в обдарованих учнів закладів загальної середньої освіти	970
Шевчук В. В., Шемчук О. М. Роль критичного мислення в прийнятті управлінських рішень військовим лідером.....	975
Шинкарчук О. В., Чайка Т. В. Як зробити самоврядування в позашкільному закладі дієвою справою.....	979
Шпильовий М. А. Пропаганда як інструмент лідерства.....	983
Шпуганич І. Г. Студентська самореалізація та креативний підхід в роботі куратора в умовах воєнного стану	986
Штефан А. І. Лідерство: ознаки і розвиток.....	990
Шульга А. А., Шульга О. А. Причини та форми істинного та деструктивного лідерства.....	995
Шульга О. А. Методики розвитку лідерських якостей у студентів.....	997
Ямполь Ю. В. Leadership strategies for nurturing and maximizing the potential of gifted students in educational settings	1000
Яценко В. С. Проектування змісту навчання географії в освітній практиці формування лідерства	1004

Носенко В. М.,
*К.мед.н., доцент, доцент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії
та медицини невідкладних станів
Одеського національного медичного університету
volodymyrnosenko@gmail.com*

Носенко О. М.,
*Д.мед.н., професор, професор кафедри акушерства та гінекології
Одеського національного медичного університету
nosenko.olena@gmail.com*

КОМАНДНА РОБОТА ТА ЛІДЕРСТВО АНЕСТЕЗІОЛОГІВ ТА АКУШЕРІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ТРЕНІНГУ З ЛІКУВАННЯ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНІВ В АКУШЕРСТВІ

Анотація. При оцінці набутих під час навчання навичок надання допомоги лікарями-інтернами анестезіологами та акушерами при невідкладних станах в акушерстві відмічено суттєве скорочення тривалості навичок, підвищення загальної оцінки та оцінки якості командної роботи.

Ключові слова: анестезіологія, тренінги, невідкладні стани, акушерство, командна робота.

Abstract. Teamwork, leadership of anesthesiologists and obstetrics during training for the treatment of emergencies in obstetrics. When assessing the skills acquired during training in providing assistance by intern anesthesiologists and obstetricians in emergency situations in obstetrics, a significant reduction in the duration of skills, an increase in the overall assessment and assessment of the quality of teamwork was noted.

Key words: anesthesiology, trainings, emergency conditions, obstetrics, teamwork.

Накопичений великий досвід роботи в області симуляційної медицини. Тим не менш, оптимальна методика застосування та оцінки якості симуляційних тренінгів при акушерських невідкладних станах досі не розроблена, особливо – питання, як часто треба проводити тренінги, суть самого навчання, моделі симуляційного сценарію, оцінювання результатів навчання [1]. Високоякісна до- та післядипломна підготовка лікарів акушерів має зараз значну актуальність у зв'язку з високим рівнем материнської та перинатальної смертності, зі збільшенням жінок всіх вікових груп з різною генітальною та екстрагенітальною патологією. Все це диктує необхідність багатопланового симуляційного відпрацювання практичних навичок планової та екстреної спеціалізованої лікарської допомоги в акушерстві та перинатології. При медичному спостереженні за вагітними та породіллями трапляються непередбачені ситуації, наприклад, екстрений кесарів розтин, післяпологова кровотеча або важка прееклампсія, які потенційно можуть завдати шкоди як матері, так і дитині.

Оскільки невідкладні акушерські ситуації рідкісні і, отже, за своєю природою їх важко освоїти в реальному житті, медична освіта, яка базується на симуляції, вважається важливим засобом підготовки лікарів [2].

Анестезіологи при наданні акушерської допомоги часто зустрічаються з невідкладними станами. Важливою є проблема якісної їх підготовки разом з акушерами стосовно цього ще на етапі інтернатури. Невідкладні стани часто вимагають проведення складних інвазійних маніпуляцій, пов'язаних з можливими ризиками для життя пацієнтки та її плода чи дитини. Важливо й те, що невідкладні стани для лікаря можуть зустрічатися досить рідко в його практиці, можливість їх корекції виникає тільки у випадку розвитку реальної загрози життю. Практичні навички надання допомоги при невідкладних станах втрачаються значно швидко. Тому й важлива роль симуляційних тренінгів. Дослідження в анестезіології [3] показало, що в 91% використовують симуляційні тренінги для навчання, причому ще й з підвищенням ефективності роботи в команді [4]. Учасники тренінгів вважають, що їх навички значно поліпшилися при роботі в команді [5], особливо щодо складних маніпуляцій [6].

За останні 4 роки на кафедрах анестезіології та акушерства ОНМедУ спеціальне навчання пройшли більш ніж 100 інтернів-анестезіологів (які, в тому числі працюють й в акушерстві) та інтернів-акушерів. Їх підготовку здійснювали шляхом створення умов для самостійного виконання лікувальних маніпуляцій під керівництвом викладачів. В оцінці їх професійної придатності використовувався опитувальник поведінки і переживання, пов'язаного з роботою [7].

Навчання реалізовувалося у вигляді тренінгів для невеликих груп на муляжах, фантомах, манекенах з використанням ультразвукового контролю (відпрацювання техніки проведення пункції і катетеризації центральних вен, торакоцентезу, лапароцентезу та ін.). На них також можливе відпрацювання навичок індивідуальної та командної серцево-легеневої реанімації, постановки ларингеальної маски, оро- і назотрахеальної інтубації, виконання коніко-, крико- і трахеотомії). Клінічні ситуації багаторазово пророблялися за допомогою сценаріїв з гнучкою системою програмування стосовно акушерських невідкладних станів. Симуляційні тренінги давали можливість оптимізувати командну роботу, чітко розподіляти обов'язки в команді, визначати лідера на кожному конкретному етапі. Під час дебрифінгу, який завершував і доповнював виконання сценарію, проводили детальний аналіз дій. Проводилась оцінка практичних умінь при корекції невідкладних станів в акушерстві до і після тренінгів. Оцінювалася правильність вибору й алгоритму лікування, мануальні навички, знання інструментарію та вміння його використання. Для оцінки використовувалася 100-бальна рейтингова система. Для дослідження були взяті результати навчання 90 інтернів-анестезіологів та інтернів-акушерів за останні 4 роки на спеціальних тренінгах

стосовно лікування невідкладних станів в акушерстві. Вони пройшли не менше ніж по три тренінги. Серед практичних навичок були катетеризація периферичних та центральних вен, пункція плевральної порожнини, постановка ларингеальної маски, оротрахеальна інтубація, конікотомія, базові методи серцево-легеневої реанімації (час до реєстрації ефективності проведеної реанімації і загальне оцінювання її індивідуального і командного виконання). Вивчалася тривалість проведення маніпуляції (повністю враховувався час на проведення антисептики, анестезії і т. п.) у динаміці під час самого тренінгу або з відеозапису. Відзначено, що інтернам під час третього тренінгу потрібно було в 1,5–2,2 рази достовірно менше часу на маніпуляції ($p < 0,05$). При цьому зазначено, що оцінки достовірно покращилися протягом навчання в 1,5 рази ($p < 0,05$).

Оцінювання командної роботи від час серцево-легеневої реанімації під час першого тренінгу і третього також показало достовірне покращення оцінок в 1,99 рази ($p < 0,05$). Тобто, після проведення симуляційних тренінгів серед інтернів анестезіологів та акушерів відзначено достовірне поліпшення у них показників швидкості проведення і оцінювання результатів основних маніпуляцій при лікуванні невідкладних станів в акушерстві. Вже під час третього тренінгу відмічено скорочення тривалості виконання практичних навичок більш, ніж у 2 рази і приблизно в 2 рази підвищення загальної оцінки та оцінювання якості командної роботи. Подібні тренінги покращують навички міжособистісної комунікації та планування діяльності команди, а в реальних умовах – чергової бригади, що є особливо необхідним в ситуаціях, де вкрай важлива командна взаємодія, де кожен точно знає, що він буде робити. Симуляційний тренінг дозволяє реалізовувати сучасні стандарти медичної допомоги, що відповідають вимогам максимально швидкому прийняттю рішення і бездоганному виконанню маніпуляцій в екстремальних ситуаціях у співпраці з фахівцями різного профілю, суттєво покращити їх командну роботу, підвищити рівень довіри в команді і визначати лідера на кожному конкретному етапі [8; 9].

ЛІТЕРАТУРА:

1. The validity of performance assessments using simulation / J.H. Devitt, M.M. Kurrek, M.M. Cohen, D. Cleave-Hogg // *Anesthesiology*. - 2001. - Vol. 95 (1). - P. 36-42.
2. In situ simulation versus off site simulation in obstetric emergencies and their effect on knowledge, safety attitudes, team performance, stress, and motivation: study protocol for a randomized controlled trial / J.L. Sørensen, C. Van der Vleuten, J. Lindschou [et al.] // *Trials*. – 2013. – Vol.14. P. 220. doi: 10.1186/1745-6215-14-220
3. National growth in simulation training within emergency medicine residency programs, 2003-2008 / Y. Okuda, W.F. Bond, G. Bonfante [et al.] // *Acad. Emerg. Med.* - 2008. - Vol. 15. - P. 1113-1116.
4. Improving medical emergency team (MET) performance using a novel curriculum and a computerized human patient simulator / M.A. DeVita, J. Schaefer, J. Lutz [et al.] // *Qual. Saf. Health Care*. - 2005. - Vol. 14. - P. 326331.

5. Review of mannequin-based high- fidelity simulation in emergency medicine / P.Z. Fritz, T. Gray, B. Flanagan // *Emerg. Med. Australas.* – 2008. - Vol. 20. - P. 1-9.
6. Simulator training improves fiberoptic intubation proficiency among emergency medicine residents / E. Binstadt, S. Donner, J. Nelson [et al.] // *Academic Emergency Medicine.* - 2008. - Vol. 15 (11). - P. 1211-4.
7. AVEM Arbeitsbezogenes Verhaltensund Erlebensmuster / U. Schaarschmidt, A. W. – Fischer. Handanweisung, Frankfurt: Swet & Zeitlinger, 1996. - 187 p.
8. Артьоменко В.В., Носенко В.М., Караконстантин Д.Ф., Новіков Д.А. Інноваційні методи навчання анестезіологів виконанню практичних навичок при лікуванні невідкладних станів в акушерстві // *Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П.Л. Шупика.* Київ, 2015 р. - 24 випуск, книга 6, Ч.2. – с.112-116.
9. Simulation as a key training method for inculcating public health leadership skills: a mixed methods study / K. Dopelt, I. Shevach, O.E. Vardimon [et al.] // *Front Public Health.* – 2023. – 11. – P.: 1202598. doi: 10.3389/fpubh.2023.1202598. eCollection 2023.

Облап П. В.,
аспірант,

Державний торговельно-економічний Університет

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ТА РЕВОЛЮЦІЯ.

Закономірним відображенням теорій прогресу, що охопили всі сфери людського життя у XVIII–XIX, та початку XX століття в сфері соціальних відносин є теорії розвитку. В основі яких лежить принцип направленого процесу, тобто постійна зміна система з поступовим її ускладненням та поліпшенням, переходом на новий рівень. Саме в межах цієї концепції розвивались всі різновиди теорій еволюціонізму та історичного матеріалізму, закінчуючи теорією «соціального прогресу», яка вносить ціннісні категорії в механістичний процес розвитку системи, та стверджує про незворотність процесу зміни системи в якнайкращому з можливих напрямків (від несвободи до свободи, від буденності до заможності тощо). Але вже в XX столітті М. Фуко даючи відповідь на питання «Що таке просвітництво» [1], відмічає, що надії мислителів XVIII століття, як і їх більш пізніх послідовників на одночасний технічний прогрес та одночасне вдосконалення політичних та соціальних відносин (свободи індивідів) виявились передчасними та занадто оптимістичними.

Тобто в двадцятому столітті постало питання яким чином збільшення економічних та науково-технічних можливостей розмежувати з збільшенням повноважень та можливостей влади, забезпечити необхідну організовану діяльність та індивідуальну свободу. У XXI столітті в епоху постмодерного суспільства співвідношення об'єктивного до суб'єктивного вже остаточно порушилось на користь останнього [2 ст.77]. Прискорення суспільного